

ALMAN'CA'YA ÇEVİRİLDİ

Behçet NECATİGİL

Cumhuriyet devri şiir ve hikâyelerimizin yabancı dillere çevrildiği, tanınmış Avrupa dergilerinde basıldığı haberlerine, sanat dergi ve sayfalarımızda, bir iki yıl var, sık sık rasyyoruz. Yabancı dillerde çıkan bu, günümüz örnekleri o dillerin sanat erlerine, sanat çevrelerinde nasıl karşılanmakta, ne şekilde değerlendirilmekte; bunu bir araştırma genişliğine erişemiyen, haber çerçevesinde kalan o kısa notlardan öğrenemiyor isek de, gösterilen ilginin gün geçtikçe artışı, güvenimizi destekliyor.

Bugün için Türk eserlerini yabancı dillere çevrilmesi çalışmaları, iki koldan yürüyor. Birincisi Avrupalıların yaptıkları çevirmeler; ikincisi doğrudan doğruya, yabancı dil ana-dilden çevirme yapacak kadar iyi bilen genç sanatçılarımızın çevirmeleri. Bir yandan, İstanbulda Panayot Abacı'nın ekim 1954 başından beri çıkarmakta olduğu, Elen dilinde "Pirsos" aylık fikir ve sanat dergisinde her sayı genç edebiyatçılarımızın eserlerinden çevirmelere raslayıp yine İstanbul Amerikan Kolejinin bu yıl yayınlamaya başladığı "The Spectrum" edebiyat yılığında günümüz edebiyatından İngilizceye geniş ölçüde çevirmeler buluyor; öte yandan Lütfi Özkök, Tahir Pamir, Turhan Doyran gibi İsveçte, İtalyada, Fransada bulunan genç sanatçılarımızın çalışmalarının da, Cumhuriyet devrinden İsveç, İtalyan, Fransız dillerine yapılan çeviri sayısını hızla arttırdığını görüyoruz. Bütün bunlar yakın zamanda verimli sonuçlar verecek davranışlar olmakla beraber yazarlarımızı tanıtmaya, sanatlarını inceleme, eserlerini bütün olarak çevirme işlerinde, metodlu öncüllükleriyle Alman bilgileri, yine başta geliyor.

"Tercüme" dergisinde yayınladığım bir yazıda (sayı 53-54, Aralık 1951. Ayrıca bak. Varlık, Mayıs 1951), Alman diline o güne kadarki Türk hikâye ve roman çevirilerinin tam bir listesini vermek istemişim. O listenin öbür dillerdeki çeviri toplamlarıyla karşılaştırma kabul etmez kabarıklığı, deminki yargımın doğruluğunu gösterir. O günden bu yana bu listeye gerek şilr, gerek hikâye kollarından yeni eklemeler oldu. Bu yazıda bunlardan yalnız Prof. Schimmel - Tari (Annemarie Schimmel) in büyük bir Doğu şiiri antolojisinde Türk şiirine ayırdığı bölümün önemine işaretle yetiniyor (bk. Varlık, Şubat 1953), bu yazımda asıl, türkçeden almancaya son çeviriler arasında, bütün bir kitap olarak "Fahim Bey ve Biz" üzerinde durmak istiyorum.

Abdülhak Şinasi Hisar'ın "hikâye" adını verdiği bu romanı, 1941 de çıkmıştı. Sevimli kahramanı Fahim Bey, Hüseyin Rahmi'nin alt katları yansıtan romanlarına paralel olarak; kayıp, eski, bugün masallaşmış İstanbul orta ve yüksek katlara vergi renklerini, geleneklerini, havasını yaşattığı kadar, değişecek, nitelik değişmiş dış çevreler, dekorlar ortasında, ölümsüz bir insan karakterini de veriyordu. Sevilen, Cumhuriyet Halk Partisinin 1942 roman ve hikâye mükâfatında üçüncü lük kazanan eser, 1943 te ikinci baskısını yaptı. Kitapçılarda hiç kalmamış ki-

bın üçüncü baskısı da bugünlerde çıktı.

Almanca'ya tam olarak çevrilen yeni romanımız "Fahim Bey ve Biz" dir. Varlık okuyucularının, Türk edebiyatı hakkında görüşlerini (bk. Varlık, Temmuz 1952), devrim Türkiyesi üzerine sosyal bir inceleme, "Avrupa-palışma yolunda Türkiye" isimli eserini (Die Türkei auf dem Weg nach Europa; kitabı tanıtan yazı, Varlık, Nisan 1953) bildikleri Dr. Friedrich von Rummel'in çevirdiği "Fahim Bey ve Biz" Felemenk başkentinde, Lahey'de basıldı: Abdülhak Şinasi Hisar, Unser guter Fahim Bey, Eine Lebensgeschichte, Berechtigte Übertragung aus dem Türkischen von Friedrich von Rummel, Mouton & Co. Den Haag 1954, 173 sayfa).

Fahim Bey'e karşı sevgi ve hayranlığını Varlık'ta çıkan konuşmasında (temmuz 1952): "Abdülhak Şinasi Hisar, 'Fahim Bey ve Biz'

A. Şinasi Hisar

ile biz Avrupalılara mühim bir ders vermektedir. Garp dünyası, dış terakkisiyle ölçsüzce övünerek boş faaliyetlere, mânasız muvafakiyetlere tapmaya düşkündür. İnsanların asıl kıymetlerinin şahsi hislerinde, rüya ve hayallerinde saklı olduğunu Fahim bey, bize hatırlattı." cümleleriyle belirtmiş ve "Garbin Don Kişotu ve Rusların Oblomov'u yanında yer alan şarkın bu hayalperest Fahim Bey tercümesini o günün iktisadi buhranı karşısında daha bastıramadığını" söylemişti. Dr. von Rummel, güzel, dikkatli çevirisini Felemenkte bastırmak imkânını bulmakla şimdi bu isteğini gerçekleştirmiş oluyor.

Fahim Bey'in almancasının birkaç bakımdan mükemmel, tam olduğunu belirtebiliriz. Bir kere von Rummel titiz bir çevirci; Ömer Seyfettin - Sait Faik arası hikâye ve romanlarımızı incelediği kadar daha sonraki şair ve yazarlarımızı da takibeden bir sanatsever. Sonra "Fahim Bey ve Biz" in Almancası ayrı bir mutluluğa erişmiş, yadır. Eserin yayınlanmak üzere olan İngilizcesi de, türkçede gecikmiş üçüncü baskı ile bu Almanca çeviriye dayanıyor.

Çevirisine eklediği "Son söz"de F. Von Rummel, kitap ve yazarı üzerine bilgi verir. Her şeyden önce romanın değerlendirilşi yönünden önemli olan bu tanıtmaya bölümünü kısaltmadan çeviriyorum:

("Fahim Bey ve Biz", 1941 de İstanbulda yayımlandı; Türkiyenin günümüz edebiyat türleri arasında orijinal bir eser olarak dikkati çekti. Ahşılmış mânada ne bir nuvel, ne de bir roman olan Fahim Bey, dış vakası az bir "hayat hikâyesi" dir; eserde garip tabiatlı, sempatik kahraman Fahim Bey'in içinden geçen ruh olayları bile, çevresinde yarattığı reaksiyonlar, yansımalar halinde verilir. Kitabın sanat değeri, asıl, akıl ermez bir insan olan Fahim Bey hakkında hüküm veren çeşitli anlayışlara sahip kimselerin birbirine aykırı, kullanışları kesin, ince ve sakın bir humorla karışık görüş ve kanaatlerinin karşılaştırılmasındadır. Yazar neticede, künhüne erilemez bir muamma olarak hayata — bilhassa iç hayata — bakar ve bizim hüküm verene, anlam kudretimizin, derin temellere dayanan psikolojik tenkidine varır.

Fahim Bey hayata yenilmişdir; bütün tasavvurları boşa çıkmış, yükselen hayat eğrisi, humorla tasvir edilen başlangıçlardan sonra, menfaatlerini kollamayı bilmeyişi, gerçek duygusuna bağlanmayı neticesi, diplomatların büyük dünyasında çabucak aşağı doğru kıvrılıvermiştir. Haksızlıkları tamir, aksamlarla mücadele etmek için — bu noktada yeterince faal değil Fahim Bey — birçok bakımlardan benzediği gezgin şövalyeler gibi yollara düşmemekle beraber o, sonunda ergeç başaracağına imanı asla sarsılmayan bir iyimserlik Don Kişot'udur. Bütün hezimetlerine rağmen bir galipten farksızdır Fahim Bey: Tasavvurlarını gerçekleştiren hayalinin yeşeren dünyasında yaşar daima. Kurmayı düşündüğü şirket işi suya düşünce, kiralağığı yazıhaneye kapanır, hayal müşterilerle haberleşme dosyaları, hayal kazançların defterlerini tutar; siparişleri kayıt, yazdığı-aldığı mektupları tasnif eder; buhran zamanları için tedbirli olmak üzere hayalde ihtiyat akçeleri ayırmayı bile ihmal etmez.

Bu "hayat yalanı" içinde Fahim Bey, tamamen mesuttur. Rus yazarı Gonçarov'un "Ob-lomov"u gibi kendisini tekit ve tasdik hususunda dışarıya karşı aktif olmaya muhtaç değildir. Çevre, Fahim Bey'in oyununda sadece ruh karşılaştıkça belirtileri görür. Ama bize söyleyecekleri vardır Fahim Bey'in: Fahim Bey, hayatta dış başarıların ne derece boş, nafiye olduklarını; fantastik bile olsa iç yüzlerimizden ne kadar çok yıprandığımızı hatırlatır.

Kendisinin bilhassa karşılaştığı hayat engellerini Fahim Bey, iç benliğine yaklaştırılmaz hiç. F. Th. Vischer'in "Auch Einer"i gibi, bu engellere karşı isyan etmek şeklinde boşuna bir denemeye de lüzum görmez bu yüzdendir. Chr. Andersen'deki o her şeyi gören, pek çok insana hayatta her şeyi berbat, saçma, ecişbüçüş gösteren şeytan aymasının, onun kalbine, bir parçası olsun sokulamamıştır.

Fahim Bey'e her yerde, her zaman rastlanabilir. Üzerindeki şarklı örtü, onu sadece kendi atmosferinde anlamamızı kolaylaştırmaktan öteye geçemez. Ama bu arada, hülyalı sessizlikleri ancak sayısız saatlerin, sakin bir kalb çarpışına benzeyen tiktaklarıyla bozulan, eski Türk konaklarının tasvirinde

görüldüğü şekilde "İçerlek" tasvirler gibi na-
dir kısımlar da bulunur kitapta.

Kitabın yazarı Abdülhak Şinasi Hisar, 1888
de İstanbulda doğdu; tanınmış edib Mahmud
Celâlettin'in oğludur. Ezcümle Pariste Ecole
Libre des Sciences Politiques'de okudu, 1921
den sonra çeşitli yazılarıyla tanındı. İlk büyük
eseri olan "Fahim Bey ve Biz" ile çağdaş
Türk yazarlarının ön safında yer aldı. Bir
başka eserinde "Boğaziçi mehtapları" nın ve
eski Türk hayatının şilrini duyurdu (Bu eser-
den bazı parçalar F. von Rummel tarafından
almancaya çevrilmiş, F. Babinger şerefine ya-
yınlanan "Serta Monacensia" ya alınmıştır;
Leiden 1952). Artık sapıtmış bir geçmiş za-
man adamı, "Çamlıcadaki Eniştemiz" in kah-
ramanıdır. Nispeten kısa bir nuvelinin (Ali
Nizami Bey'in alafrangalığı ve şeyhliği) ko-
nusu; alagranga, kibar bir Türkün sonunda
"Avrupanın yıldız, eğreti terbiyesi"nden bı-
kıp sıyrılarak bir şeyh hayatı sürmesidir.)

Eserinin yakın aralıklarla almanca ve in-
gilizce yayınlanması dolayısıyla üstad Abdül-
hak Şinasi Hisar'ı candan tebrik ederken, e-
deblyatımızın enteresan tiplerinden biri olan
Fahim Bey'in dünyaya açılması gibi mutlu
bir olayda himmetini esirgememiş Dr. von
Rummel'in başarısını da kutlamak, bizim için
en önce bir sanat borcudur.

Behçet NECATİGİL

Kişisel Arşivinde İstanbul Belleği
Taha Toros Arşivi

* 0 0 1 5 0 5 2 8 8 0 0 6 *